

І. І. Туболець,
к. е. н., доцент кафедри фінансового та банківського менеджменту,
Університет митної справи та фінансів

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

I. Tubolec,
PhD, associate professor department of financial and banking management of University of custom business and finances

FOREIGN DIRECT INVESTMENT AS A FACTOR OF THE ECONOMIC SYSTEM

Визначено необхідність залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни. Проаналізовано понятійний апарат категорії "прямі іноземні інвестиції". Розглянуто статистичну інформацію щодо обсягів прямих іноземних інвестицій Дніпропетровської області.

The need to attract foreign direct investment in the economy is determined. An conceptual framework of the category "foreign direct investment" is analyzed. The statistics on foreign direct investment Dnipropetrovsk region is considers.

Ключові слова: економічна система, забезпечення, прямі іноземні інвестиції, розвиток.
Key words: economic system, security, foreign direct investment, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процес створення благ, які використовують для задоволення проміжних та кінцевих потреб є невід'ємним елементом економічної системи суспільства. Одним із важливих факторів, що здійснює вплив на функціонування економічної системи слід виділити інвестування в економіку країни. Ефективність інвестування визначає структурні зрушення у процесі виробництва, формування оптимальної номенклатури продукції, покращення якості вироблених товарів та наданих послуг, рівня технічного оснащення.

Існування комплексу проблем, пов'язаних з визначенням обсягів і напрямів інвестицій, вибору оптимальних варіантів вкладень, активізації інвестиційних процесів та удосконалення управління ними потребують значної уваги. Оскільки інвестування є вагомим чинником у процесі взаємодії окремих елементів економічної системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у вивчення проблем оптимізації інвестиційних процесів, наукового дослідження методів залучення інвестицій та формування шляхів підвищення ефективності їх використання здійснили такі зарубіжні вчені, як: Дж. Бейлі, Л. Гітман, Дж. Даннінг, Дж. М. Кейнс, К. Р. Макконелла, С. Л. Брю, Н. Г. Менкью, Дж. М. Розенберг, Ф. Хайек, У. Шарп, М. Фрідмен, Л. Ерхард. Слід виділити таких вітчизняних науковців, як: Ю. Н. Бажал, С. І. Бандур, П. Ю. Бельський, І. А. Бланк, Є. І. Бойко, О. В. Гаврилюк, В. М. Геєць, Б. В. Губський, М. І. Долішній, Б. Є. Кваснюк, М. А. Козоріз, О. Є. Кузьмін, І. І. Лукінов, Д. Г. Лук'яненко, В. І. Ляшенко, В. К. Мамутов, А. О. Мармуль, М. І. Мельник, А. І. Мокій, А. А. Пересяда, Б. І. Пшик, С. К. Реверчук, В. Р. Сиденко, І. В. Терон, А. С. Філіпенко, Ф. І. Хміль, О. М. Чемерис, М. Г. Чумаченко, В. Я. Шевчук, І. М. Школа та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням статті є висвітлити необхідність залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни; навести понятійний апарат категорії "прямі іноземні інвестиції"; розглянути статистичну інформацію щодо обсягів прямих іноземних інвестицій Дніпропетровської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні проблеми активізації інвестиційного процесу є ключовими для забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

Структурна перебудова економічної системи країни потребує ефективного залучення фінансових ресурсів, у тому числі прямих іноземних інвестицій. Залучення та використання прямих інвестицій можуть дозволити здійснювати інноваційно-технічну і технологічну модернізацію не тільки виробництва продукції, а й трансформацію соціальної інфраструктури країни.

Головним завданням при залученні необхідних для структурної перебудови вітчизняної економіки іноземних інвестицій є створення таких умов щодо іноземного інвестування, які б при гарантуванні засад економічної безпеки країни одночасно сприяли максимальному зближенню пріоритетів держави до інтересів іноземних інвесторів. З огляду на це особливої уваги набуває формування ефективного організаційно-економічного механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Важливими чинниками розвитку світової економіки в умовах глобалізації стають прямі іноземні інвестиції, які є складовою міжнародного ринку капіталу. Недивлячись на певну інвестиційну кон'юнктуру, загальна динаміка прямих іноземних інвестицій постійно зростає, їх залучення дедалі більше стає джерелом фінансування розвитку країн, що розвиваються, і, особливо, країн з перехідною економікою. Тому дослідження процесу залучення прямих іноземних інвестицій представляє зацікавленість для багатьох країн, які обрали своєю стратегією забезпечення економічного зростання.

Всебічне вивчення питань, пов'язаних з інвестуванням економіки, завжди перебуває в центрі уваги економічної науки. Приділення значної уваги до інвестицій пояснюється тим, що дана категорія визначає процес економічного зростання країни, здійснюючи вплив на основи господарської діяльності окремих підприємств, фірм, компаній.

В економічній літературі можна зустріти багато визначень термінів "інвестиції", "іноземні інвестиції" та підходів до їх класифікації. На думку певних дослідників, найбільш важливим є поділ інвестицій на прямі та портфельні. Так, портфельні інвестиції передбачають вкладення коштів у цінні папери як на підприємстві, так і на фінансовому ринку. До того ж вкладення коштів таким чином не дає змогу керувати їх призначенням, інвестор стає лише свідком рішень керівництва компанії. Прямі ж інвестиції передбачають вкладення коштів в статутний фонд підпри-

мства в розмірі певного відсотку, і тому прибуток інвестора буде залежати прямо пропорційно від доходів підприємства. До того ж, вкладник коштує отримувати право участі в управлінні діяльністю компанії [3, с. 465].

Основним визначенням прямих іноземних інвестицій вважають те, що сформульовано експертами Міжнародного валютного фонду (МВФ) у 1977 році та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 1983 році: "інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в третю країну. Їх характерними рисами є те, що інвесторів належить управлінський контроль над підприємствами, і вони виступають у формі акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових міжфірмових позик" [2, с. 28].

На думку А.С. Філіпенка, "Прямі іноземні інвестиції — це інвестиції у підприємства, розташовані в одній країні, але ефективно контролювані резидентами іншої країни" [6, с. 18].

Дж. Даннінг пропонує таке визначення: "Прямі іноземні інвестиції здійснюються поза межами країни базування, але всередині компанії-інвестора. Контроль за ресурсами, що переводяться, залишається у інвестора. Вони складаються з набору активів та проміжних продуктів, таких, як капітал, технологія, вміння та знання у галузі управління, доступ до ринків" [5, с. 15].

В українській економічній літературі можна зустріти різні визначення. Наприклад, А.А. Пересада визначає прямі іноземні інвестиції так: "Прямі інвестиції зазвичай здійснюються без фінансових посередників у виробничі фонди з метою одержання доходу і участі в управлінні виробництвом. Іноді інвестор послідовно збільшує прямі інвестиції з метою заволодіння контрольным пакетом акцій (паїв)" [4, с. 12].

Сучасні умови розвитку визначають інвестиції як найважливіший засіб забезпечення ефективного функціонування економічної системи, структурних зрушень у народному господарстві, забезпечення інноваційної моделі розвитку, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях. Основним орієнтиром інвестиційної політики на макрорівні є досягнення обсягу капіталовкладень, який забезпечував би розширене відтворення економічного потенціалу [3, с. 468].

У найбільшій перспективі роль інвестицій, особливо інноваційного характеру, різко зростатиме, оскільки вони є основою стабільного й стійкого економічного розвитку, який дозволить зменшити розрив в основних макроекономічних показниках між Україною і розвиненими країнами.

Стосовно окремих регіонів нашої країни, за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області, обсяг внесених з початку інвестування в економіку міста прямих іноземних інвестицій на 31 грудня 2014 року становив 1983,7 млн дол. США, що на 24,2% менше обсягів інвестицій на початок 2014 року. З країн ЄС отримано 1395 млн дол. (70,3% обсягу прямих інвестицій), з інших країн світу — 588,7 млн дол. (29,7%).

На 31 грудня 2014 року основними країнами-інвесторами були: Кіпр (56,7% від загального обсягу), Віргінські острови (18,1%), Беліз (3,6%). Сталою є зацікавленість інвесторів до підприємств оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, в які вкладено 571,5 млн дол. (28,8% обсягу прямих інвестицій), промисловості — 567 млн дол. (28,6%), тих, що займаються фінансовою та страховою діяльністю — 269,7 млн дол. (13,6%), здійснюють операції з нерухомим майном — 184,2 млн грн. (9,3%), займаються діяльністю у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування — 142,9 млн грн. (7,5%) [1].

Обсяг внесених з початку інвестування в економіку міста прямих іноземних інвестицій на 31 грудня 2015 року становив 1669,8 млн дол. США, що на 13% менше обсягів інвестицій на початок того ж року [1].

У 2015 році в економіку м. Дніпропетровська іноземними інвесторами вкладено 42,6 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення капіталу за цей період становить 260,9 млн дол. (у т.ч. за рахунок курсової різниці — 249 млн дол.).

Інвестиції надійшли з 55 країн світу. Серед основних країн-інвесторів: Кіпр — 826,8 млн дол., Віргінські Острови (Брит.) — 323,2 млн дол., Беліз — 95,5 млн дол., Нідерланди — 50,3 млн дол., Угорщина — 43,4 млн дол. На підприємствах промисловості акумульовано 520,8 млн дол. (31,2%

загального обсягу інвестицій), у т.ч. переробної — 481,3 млн дол. (28,8%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря — 28 млн дол. (1,7%), добувної промисловості і розроблення кар'єрів — 6,8 млн дол. (0,4%), з водопостачання; каналізації, поводженням з відходами — 4,7 млн дол. (0,3%). У 2015 році з міста в економіку країн світу у вигляді прямих інвестицій (акціонерного капіталу) було спрямовано 52,9 млн дол. (у т.ч. в країни ЄС — 52,4 млн дол., в інші країни світу — 0,5 млн дол.). Зменшення капіталу за цей період складає 41,6 млн дол. (у т.ч. за рахунок курсової різниці — 9,6 млн дол.) [1].

Отже, з метою забезпечення ефективного функціонування економічної системи необхідно максимальне використання позитивних ефектів від залучення прямого іноземного капіталу. В свою чергу залучення іноземних капіталовкладень потребує формування сприятливого інвестиційного середовища в країні.

ВИСНОВКИ

Структурна перебудова економічної системи країни потребує ефективного залучення фінансових ресурсів, у тому числі прямих іноземних інвестицій. Головним завданням при залученні необхідних для структурної перебудови вітчизняної економіки іноземних інвестицій є створення таких умов щодо іноземного інвестування, які б при гарантуванні засад економічної безпеки країни одночасно сприяли максимальному зближенню пріоритетів держави до інтересів іноземних інвесторів.

В економічній літературі існує багато визначень дефініції "прямі іноземні інвестиції" та підходів до їх класифікації. Основним, на думку дослідників, вважають визначення, яке сформульовано експертами Міжнародного валютного фонду та Організації економічного співробітництва та розвитку.

Звітні статистичні дані Головного управління статистики у Дніпропетровській області дозволили визначити, що найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій у 2015 році акумульовано на промислових підприємствах.

Література:

1. Головне управління статистики у дніпропетровській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua>
2. Інвестологія: наука про інвестування: навч. посібник / За ред. д-ра. екон. наук, проф. С.К. Реверчука. — К.: Атака, 2001. — 264 с.
3. Лакіш С.М. Актуальність залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України // Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 35. — Львів, 2006. — С. 465—470.
4. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. — К.: Лібра, 2002. — 472 с.
5. Прямі іноземні інвестиції та технологічний трансфер у пострадянських країнах / Під ред. Д. Дайкера / Пер. з англ. Єгорова І.Ю., Войтовича А.І. Гончарової Т.В. / Під заг. ред. І.Ю. Єгорова. — К.: К.І.С., 2003. — 202 с.
6. Філіпенко А. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: монографія / А. Філіпенко. — К.: Знання. — 2004. — 303с.

References:

1. Main Department of Statistics in Dnipropetrovsk region (2016), "Foreign direct investment in Dnepropetrovsk 2015", available at: <http://www.dnprstat.gov.ua> (Accessed 22 february 2016).
2. Reverchuk, S.K. (2001), Investologija: nauka pro investuvannja [Investologija: the science of investing], Ataka, Kyiv, Ukraine.
3. Lakish, S.M. (2006), "The urgency of attracting foreign direct investment in Ukraine" Visnik L'viv'skogo universitetu. Serija ekonomichna, vol. 35, pp. 465—470.
4. Peresada, A.A. (2002), Upravlinnja investicijnim procesom [Management of the investment process], Libra, Kyiv, Ukraine.
5. Dajker, D. (2003), Prjami inozemni investicii ta tehnologichnij transfer u postradjans'kih krajinah [Foreign direct investment and technology transfer in post-Soviet countries], K.I.S., Kyiv, Ukraine.
6. Filipenko, A. (2004), Mizhnarodni integracijni procesi suchasnosti [International integration of modern processes], Znannja, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2016 р.